

รางวัลนักแสดง: สัญวิทยาและมายาคติในวงการภาพยนตร์ไทย ACTING AWARDS : SIGNIFICANT AND MYTH IN THAI FILM

ปฐวัน แพทยานนท์/ PORAWAN PATTAYANON

วิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

COLLEGE OF SOCIAL COMMUNICATION INNOVATION, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

หนึ่งในบรรดาศิลปะทั้งหมด ภาพยนตร์เป็นศิลปะประเภทหนึ่งที่เป็นสื่อสะท้อนเหตุการณ์ทางสังคม การเมือง และศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาติในแต่ละช่วง จึงนับได้ว่า ภาพยนตร์ในแต่ละเรื่องถือเป็นมรดกอันล้ำค่าต่อการศึกษาของคนรุ่นหลังเป็นอย่างมาก ในการที่ภาครัฐและภาคเอกชนได้จัดให้มีการประกวดภาพยนตร์ในรางวัลต่าง ๆ อาทิ ภาพยนตร์ยอดเยี่ยม นักแสดงยอดเยี่ยม หรือ ผู้กำกับยอดเยี่ยม เพื่อคัดเลือกสรรหาคนในวงการบันเทิงในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมยกย่อง และให้กำลังใจแก่ผู้ทำงานด้านภาพยนตร์ รวมถึงการยกระดับภาพยนตร์ไทยให้มีคุณค่า ให้ทุกคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของภาพยนตร์ไทยที่ต้องช่วยกันส่งเสริมและร่วมกันจรรโลงตลอดไป

นับตั้งแต่ภาพยนตร์เรื่องแรก “นางสาวสุวรรณ” ที่ใช้ตัวแสดงเป็นคนไทยทั้งหมดแต่สร้างในนามบริษัทยูนิเวอร์แซลมีนายนเรนทร์ แมคเคย์ เป็นผู้ดำเนินงาน โดยได้รับความร่วมมือจากกรมมหาดหลวงและกรมรถไฟหลวงในสมัยรัชการที่หก ได้นำออกสู่สายตาประชาชนชาวไทยเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2466 จนถึงปัจจุบันนี้ นับเป็นเวลายาวนานถึง 84 ปีแล้วที่อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยได้กำเนิดขึ้น แม้ในความเป็นจริง ภาพยนตร์ไทยยังไม่สามารถก้าวไปข้างหน้าได้มากเท่าประเทศแถบตะวันตก แต่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องก็ได้พยายามที่จะส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดมา แม้แต่สถาบันพระมหากษัตริย์ก็ยังให้ความสำคัญแก่ภาพยนตร์ไทยโดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระราชทานวันภาพยนตร์แห่งชาติ เป็นวันที่ 4 เมษายน ของทุกปี อย่างไรก็ตามหลายสิ่งที่มีความสำคัญที่ชาวไทยได้รับการมีภาพยนตร์คือความรู้ ความบันเทิง ตลอดจนการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยให้ชาวต่างชาติได้รับรู้ซึ่งถือเป็นคุณค่าอย่างยิ่ง [1]

การที่ภาครัฐและภาคเอกชน อาทิ สำนักงานนายกรัฐมนตรีโดยคณะกรรมการส่งเสริมภาพยนตร์ไทยหรือสมาคม

ภาพยนตร์แห่งชาติได้มีการจัดประกวดภาพยนตร์ภายใต้ชื่อรางวัลต่าง ๆ ซึ่งมีรางวัลหลักสามรางวัลที่มีการจัดประกวดขึ้นในประเทศไทยปัจจุบัน ได้แก่ รางวัลพระสุรัสวดี (รางวัลตุ๊กตาทอง) รางวัลสุพรรณหงษ์ทองคำ (รางวัลภาพยนตร์แห่งชาติ สุพรรณหงษ์) รางวัลคมชัดลึกอวอร์ด และรางวัลชมรมวิจารณ์บันเทิง โดยรางวัลเหล่านี้ถือเป็นก้าวสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยให้เจริญรุ่งเรือง ซึ่งหมายถึงความอยู่รอดของวงการภาพยนตร์ไทยและความบันเทิงที่ประชาชนจะได้รับ ในการศึกษาเรื่องนี้ผู้เขียนสนใจการศึกษานักแสดงชายและหญิงที่ได้รับรางวัลภาพยนตร์แห่งชาติสุพรรณหงษ์เนื่องด้วยว่า รางวัลพระราชทานอันทรงเกียรตินี้เป็นรางวัลที่มีมานานมากกว่ารางวัลใด ๆ ที่เกี่ยวกับภาพยนตร์ในประเทศไทย และยังคงมีมาตราบจนปัจจุบัน เช่นเดียวกับทางตะวันตกที่มีรางวัลออสการ์ ซึ่งเป็นรางวัลทรงเกียรติของวงการฮอลลีวูด หรือย้อนไปเมื่อมีรางวัลแรกที่เกิดขึ้นในสมัยกรีกที่มาจากตำนานเล่าขานว่า เหล่าเทพได้แข่งขันประกวดกันว่า จะมีเทพเจ้าองค์ใดที่สามารถสรรหาของขวัญที่มีค่ามากที่สุดให้แก่มวลมนุษย์ได้โดยให้มนุษย์เป็นผู้ตัดสิน ดังนั้น เมื่อเทพธิดา Athena เทพแห่งสติปัญญา ทรงเลือกต้นมะกอกเป็นของขวัญ ของขวัญดังกล่าวได้ชนะจิตใจของปวงชนอย่างสมบูรณ์ประชาชนจึงพร้อมใจ กันตั้งชื่อเมืองที่ตนอาศัยว่า เอเธนส์ (Athens) ตามชื่อของเทพธิดา Athena และได้ัญเชิญพระนางเป็นเทพธิดาคุ้มครองเมือง และที่ Acropolis ชาวกรีกปลูกต้นมะกอกไว้รายรอบสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะเชื่อว่าต้นมะกอกให้ทั้งความหวัง อิสภาพ และความปรานี แก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้ชาวกรีกก็มีประเพณีปฏิบัติหนึ่งที่กระทำกันมาตั้งแต่สมัยคริสตศก คือ นักกรีฑาที่ชนะเลิศการแข่งขันกรีฑา โอลิมปิก จะได้รับชมมะกอกเป็นรางวัล ดังนั้น ความหมายของคำว่า “รางวัล” น่าจะหมายถึง สิ่งของที่ดีงามที่ให้แก่ด้วยความชอบหรือให้เพื่อเป็นสินน้ำใจ

ย้อนกลับไปเมื่อพูดถึงรางวัลภาพยนตร์แห่งชาติ สุพรรณหงษ์ หรือในการประกาศรางวัลภาพยนตร์สำหรับคนในวงการบันเทิงแต่ละครั้งกระแสเสียงของสื่อมวลชนหลัง

การประกวดเสร็จสิ้น มักจะทำให้บุคคลที่ได้รับรางวัลมีชื่อเสียงมากขึ้นในทั้งแบบวงและลบ แน่นอนว่าเมื่อมีการประกาศรางวัลรางวัลที่สื่อมวลชน คนในวงการบันเทิง และประชาชนทั่วไปจับจ้องมากที่สุดได้แก่รางวัลภาพยนตร์ยอดเยี่ยม รางวัลนักแสดงยอดเยี่ยม และรางวัลผู้กำกับยอดเยี่ยม และเมื่อกล่าวถึงรางวัลสำหรับภาพยนตร์ที่เก่าแก่ที่สุดมีมายาวนาน รางวัลสุพรรณหงส์ทองคำ เป็นรางวัลที่มอบให้แก่บุคคลในวงการภาพยนตร์ไทยที่มีผลงานดีเด่นที่สุดในสาขาต่าง ๆ ในแต่ละปี โดยได้จัดให้มีพิธีมอบรางวัลนี้เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2522 จัดโดยสมาคมผู้สื่อข่าวสร้างภาพยนตร์ไทย ด้วยความร่วมมือกับอีก 5 องค์การ คือ สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย สมาคมนักประชาสัมพันธ์ ชมรมวิทยุ ชมรมนักแสดงประกอบ

พิธีประกาศผลรางวัลสุพรรณหงส์ทองคำครั้งที่ 1 ประจำปี 2521 จัดขึ้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2522 ณ อาคารใหม่สวนอัมพร โดยประกอบ หุตะสิงห์ อดีตรัฐมนตรีผู้แทนพระองค์เป็นประธานมอบรางวัล โดยรางวัลที่มอบเป็นรูปหัวเรือสุพรรณหงส์ สมาคมผู้สื่อข่าวสร้างภาพยนตร์ไทย จัดงานนี้จนถึงครั้งที่ 7 ประจำปี 2530 เมื่อปี พ.ศ. 2531 จึงได้เปลี่ยนองค์การผู้จัดงานเป็น สมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ จัดงานเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2535 ประจำปี 2534 ใช้ชื่อว่า รางวัลภาพยนตร์แห่งชาติ ต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อเป็น รางวัลภาพยนตร์แห่งชาติ สุพรรณหงส์ และได้ออกแบบรางวัลที่มอบใหม่ โดยในปัจจุบันได้มีการจัดเป็นครั้งที่ 20 นักแสดงนำชายและหญิง ได้แก่ หนึ่งธิดา โสภณ จาก กวน มึน โฮ และอนันดา เอเวอร์ริ่งแฮม จากเรื่องชั่วฟ้าดินสลาย และภาพยนตร์ยอดเยี่ยมได้แก่ เรื่องชั่วฟ้าดินสลาย

ในการแจกรางวัลทางภาพยนตร์ในปีที่ผ่านมา ปี 2550 ซึ่งได้แก่รางวัลสุพรรณหงส์ทองคำของสมาคมสมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่เหมาะสมของรางวัลนักแสดงนำหญิงยอดเยี่ยม ซึ่งผู้ได้รับรางวัลได้แก่ มาชา วัฒนพานิช จากเรื่องแฝด ซึ่งมีความโดดเด่นคู่มาบลินจัย เปล่งพานิช จากเรื่อง รักแห่งสยาม รวมถึงการได้รับรางวัลบทภาพยนตร์ยอดเยี่ยมของเรื่อง เพื่อน..กูรักมึงวะ ซึ่งเป็นหนังสือชีวิตของชายเพศที่สาม รวมไปถึงความสับสนของรางวัลนักแสดงนำในรางวัลสุพรรณหงส์ในหลายปีที่ผ่านมา เนื่องจากประชาชนทั่วไปเกิดความคลางแคลงใจในการตัดสินของคณะกรรมการ อาทิ รุ่งลาวัลย์ จากเรื่อง หนูหีนินเตอร์ หรือ น้องเกรซ จาก เรื่องข้าวเหนียวหมูปิ้ง ลูกสาวของสมศักดิ์ เตชะรัตนประเสริฐ (เสี่ยเจียง) เจ้าของค่ายหนังสหมงคลฟิล์ม ซึ่งสุดท้ายตัดสินใจคืนรางวัลให้แก่ทางสมาพันธ์ภาพยนตร์ เนื่องจากมีกระแสวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่เหมาะสมในการ

ได้มาซึ่งรางวัล [10] หรือแม้แต่ในการมอบรางวัลครั้งล่าสุดที่หนึ่งธิดา โสภณ ได้รับรางวัลนักแสดงนำหญิงยอดเยี่ยมได้รับแทนที่ เฌอมาลย์ บุญยศักดิ์ ที่ได้รับบทดารานำหญิงจากเรื่องชั่วฟ้าดินสลาย

เมื่อกล่าวถึงการให้รางวัลภาพยนตร์ บุคคลกลุ่มสำคัญที่เกี่ยวข้องกับรางวัลภาพยนตร์นี้มีหลายกลุ่มด้วยกัน แต่ที่จะขาดการพูดถึงเสียมิได้ ได้แก่คณะกรรมการตัดสิน อันได้แก่บุคคลหลายฝ่าย อาทิ นักวิชาการ นักแสดง ผู้กำกับ ผู้เขียนบทละคร นักข่าว นักหนังสือพิมพ์ เป็นต้น จากการสัมภาษณ์นักวิชาการที่มีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการในการตัดสินการประกวด ทำให้ทราบว่าคณะกรรมการตัดสินภาพยนตร์ประกอบไปด้วยนักวิชาการ นักประพันธ์ นักวิจารณ์ นักเซนเซอร์ นักหนังสือพิมพ์ ดารา และผู้ดูภาพยนตร์เป็นประจำ โดยในการตัดสินรางวัลในแต่ละหมวดนั้น แต่ละบุคคลที่เป็นกรรมการจะต้องเสนอรายชื่อของตัวบุคคลหรือชื่อภาพยนตร์ที่ดีว่าดีที่สุด พร้อมให้เหตุผลในการเลือกอย่างมีอิสระโดยไม่มีมาตรฐานและตัวชี้วัดใด ๆ ในการเป็นเกณฑ์การให้คะแนน ยกตัวอย่างเช่น ในหมวดของนักแสดง น่าจะมีการรอบในการพิจารณา เช่น การใช้ฉันทนา บুদ্ধิภาพของนักแสดง การวางตัวของนักแสดง การใช้น้ำเสียง เป็นต้น ในปัจจุบันวิธีการคัดเลือกนักแสดงยอดเยี่ยมจะมีก็แต่เพียงเขียนเหตุผลของแต่ละคนถึงความเหมาะสมในอันที่จะคัดเลือกผู้ใดให้ได้รับรางวัล และเหตุผลที่ได้รับรางวัล เขียนคะแนนที่ควรได้รับและนำไปประมวลเท่านั้น แต่ในการตัดสินแต่ละครั้งจะต้องมีกระแสข่าวของความไม่พึงพอใจของกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่งที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่เหมาะสมของรางวัลที่ได้รับ และหนึ่งในรางวัลที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอได้แก่รางวัลนักแสดงนำทั้งชายและหญิง

จากมาตรฐานของสุนทรียะ หรือความงาม (Aesthetic Standard) นักวิชาการหลายท่านได้มองเห็นต่างกัน ทฤษฎีความงาม เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันมากในทางสุนทรียศาสตร์ อีกอย่างหนึ่งก็คือ ตำแหน่งของความงาม หรือว่าความงามอยู่ที่ไหน ซึ่งสุนทรียะของการแสดงในกลุ่มต่าง ๆ ย่อมมีความแตกต่างกัน อาทิ ภาพยนตร์อินเดียในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการเต้นและการร้องเพลง ภาพยนตร์เกาหลีเน้นการใช้ฉันทนาที่สมจริงของนักแสดง ในขณะที่ภาพยนตร์ญี่ปุ่นเน้นอัตลักษณ์การแสดงออกทางวัฒนธรรมของชาติเป็นสำคัญ รวมไปถึงภาพยนตร์ทางแถบตะวันตกจะเน้นการแสดงที่เป็นธรรมชาติสมจริง จากการสัมภาษณ์นักแสดงหลายท่านของไทย ได้ให้ความเห็นในเรื่องของสุนทรียะทางการแสดง (Acting) ที่คล้ายคลึงกันว่า ความงามอันเกิดจากการแสดงนั้นต้องมีความสมจริง

สตีล พันธุมโกมล ได้กล่าวว่า การแสดงอย่างจริงใจ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดไม่ว่าจะเป็นการแสดงละครในประเภทใด แนวใด และในยุคสมัยใด ข้อผิดพลาดของนักแสดงที่แสดงอย่าง เสแสร้งแก่ง้งทำนั้นมักมีสาเหตุมาจากความเข้าใจผิดว่า การแสดงคือการเสแสร้งแก่ง้งทำ ซึ่งข้อเข้าใจผิดดังกล่าว จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ทำให้เกิดการแสดงชนิดที่เรียกว่า “จงใจแสดง อารมณ์” โดยปราศจากความจริงใจภายใน ซึ่งปัญหาที่ตามมา ทำให้ผู้ชมจำนวนไม่น้อยก็เข้าใจผิดคิดว่าการแสดงแบบ “จงใจแสดง” เช่นนั้นเป็นการแสดงที่ถูกต้อง และตราบติดที่ยังไม่มีการแก้ไขความเข้าใจที่ผิดพลาดเกี่ยวกับความหมายของการแสดง ยังติดกันว่าถ้าจะ “แสดง” แล้วก็ต้องเสแสร้งปั้น แต่งกิริยาขึ้น จะแสดงอารมณ์ก็ต้องแสดงให้เห็นความสามารถของผู้แสดง โดยไม่คำนึงถึงเรื่องราว หรือความเป็นจริงของตัวละคร การแก้ไขปัญหาก็ทำให้นักแสดงขาดความจริงใจในบทบาทที่แสดงก็ย่อมเป็นไปได้ [2]

สุทธาสินี พุทธิพันธ์ แสดงทัศนคติเรื่องของสุนทรียะ หรือความงามทางด้านการแสดงว่า คือความเข้าใจธรรมชาติของการเป็นมนุษย์ เวลาแสดงต้องคิดถึงหลักธรรมชาติ กฎของธรรมชาติคืออะไร แล้วความเป็นมนุษย์ของเรามีอะไรบ้างที่เป็นสิ่งที่ธรรมชาติ ถ้าเราเข้าไปสู่ศาสดาหรือตัวละครตัวนั้น อย่างเป็นธรรมชาติแล้วเข้าใจระบบความคิดเข้าใจระบบการดำเนินชีวิตการปฏิบัติ ก็จะเป็นกุญแจที่จะทำให้เราถ่ายทอดตัวละครตัวนั้นได้ดี คือ อิงธรรมชาติ [6]

ศิริลักษณ์ ผ่องโชค ได้ให้ความเห็นในเรื่องสุนทรียะของการแสดงว่า จะตอบให้เป็นคำจำกัดความก็ยาก เพราะอะไรที่เป็นศิลปะมันไม่ได้มีสิ่งไหนบอกกว่าถูกหรือผิดหรือดีเลว ทุกอย่างอยู่ที่งานที่สร้างคิดและมุมมองของคนบางคนที่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ความงามอยู่ที่ประสบการณ์ของคนคนนั้น หรือ taste ของคนคนนั้น taste คือรสนิยมที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของคนคนนั้น จากการเห็นชิ้นงานหรือความงามจากสิ่งต่าง ๆ ถ้าจะให้บอกนิยามเป็นวิชาการก็คงไม่ได้เพราะว่า ส่วนตัวเราอาจจะได้เรียน ได้รู้ถึงนิยามต่าง ๆ หรือว่าประวัติศาสตร์ในการละครมาแต่ในการปฏิบัติจริงมันต่างกัน [7]

พรชิตา ณ สงขลา กล่าวถึงสุนทรียะการแสดงไว้ว่า ถ้าจะแสดงให้ได้ดี ให้งามต้องแสดงได้อย่างสมจริง อะไรที่ดูสมจริงกับเรื่องนั้น ๆ คือ ในแต่ละเรื่องก็มีความสวยงามต่างกัน มีความเป็นเอกลักษณ์ต่างกัน [8]

อริษา พงศิริพัฒน์ นักแสดงดาวรุ่งอายุ 20 ปี กล่าวว่า การแสดงแต่ละอย่างจะงามได้ก็ต่อเมื่อภาพที่ผู้ชมได้เห็น เป็นภาพที่สวยงามน่าจดจำ และก็ทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกร่วมกันไปด้วย

ส่วนเรื่องของความเชื่อ นักแสดงจะต้องมีให้ได้ ซึ่งค่อนข้างยากเหมือนกัน เพราะว่ามันไม่ใช่ตัวเรา เราจะต้องเรียนรู้ที่จะเป็นคนอื่น คือการเป็นนักแสดงที่ดี สำคัญมากเรื่องที่ต้องเรียนรู้ชีวิตคนอื่น ต้องรับรู้ความรู้สึกของคนอื่น ต้องมีมนุษยสัมพันธ์กับคนอื่น จะอยู่คนเดียวไม่ได้ และความงามที่จะเกิดขึ้นบนเวที หรือบนภาพที่ปรากฏ มันก็มีหลายๆ อย่างประกอบกัน [9]

การจะได้มาซึ่งรางวัลสำหรับการแสดงที่ยอดเยี่ยม นั้นนอกเหนือจากความสามารถของนักแสดง อาจมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้นักแสดงประสบความสำเร็จจนได้มาซึ่งรางวัลอันทรงเกียรติ อาทิ ตัวบทละครและบทบาทที่ได้รับของนักแสดงมีความท้าทาย ผู้สนับสนุนในวงการบันเทิง หรือแม้แต่ภูมิหลังของนักแสดง ก็อาจมีผล โดยเป็นเรื่องที่ต้องทำการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

ไม่มีใครปฏิเสธว่านักแสดงหลายท่านในปัจจุบันเป็นผู้ที่มีความสามารถและมีพรสวรรค์ในการแสดงอย่างดียิ่งเยี่ยม แม้ในขณะที่ยังน้อย จากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่านักแสดงที่ได้รับรางวัลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรางวัลตุ๊กตาทอง (รางวัลพระสุรัสวดี) รางวัลสุพรรณหงส์ รางวัลคมชัดลึกอวอร์ด รางวัลชมรมวิจารณ์บันเทิง และรางวัลอื่น ๆ เป็นนักแสดงที่มีความหลากหลายในแง่ของสไตล์ของภาพยนตร์ที่เล่น การวางตัวของนักแสดง อายุของนักแสดง เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่า อาจมีปัจจัยที่เป็นบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลให้การแสดงของไทยนั้นมีแบบฉบับที่แตกต่างจากประเทศอื่น ๆ โดยที่ผู้วิจัยนั้นมีความเชื่อว่าการแสดงกับบริบททางสังคมไทยนั้นมีความสัมพันธ์กัน โดยภาพยนตร์นั้นเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่สะท้อนภาพของความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ การเมือง สังคม ศาสนา เป็นต้น ซึ่งในการศึกษานี้ผู้วิจัยสนใจการศึกษานักแสดงชายและหญิงที่ได้รับรางวัลภาพยนตร์แห่งชาติสุพรรณหงส์ เนื่องด้วยว่า รางวัลพระราชทานอันทรงเกียรตินี้เป็นรางวัลที่มีมานานมากกว่ารางวัลใด ๆ ที่เกี่ยวกับภาพยนตร์ในประเทศไทย และยังคงดำเนินมาถึงปัจจุบัน ทั้งยังเป็นรางวัลที่สัมพันธ์กับภาพยนตร์เป็นคนตัดสินใจ และเป็นรางวัลที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลทางภาพยนตร์มากที่สุด

มัทนี รัตนิน ได้แบ่งประเภทของนักแสดงตามความสามารถในการถ่ายทอดการแสดงออกเป็น 3 ประเภท กล่าวคือ ประเภทแรกนั้นเป็นนักแสดงที่แสดงออกภายนอกด้วยกิริยาท่าทาง สีหน้า ประกอบกับการใช้เทคนิคที่ดี โดยนักแสดงประเภทนี้เรียกได้ว่าเป็นนักแสดงมุ่งเทคนิค ที่สามารถทำให้ผู้ชมเชื่อได้และพอใจ คือสามารถทำได้แบบเนียนแต่ภายในไม่ได้มีความรู้สึกเช่นที่แสดงออก ประเภทที่สองนั้นเป็นประเภทที่นักแสดงนั้นได้สวมจิตใจเข้าไปในตัวละคร เพื่อสมมุติให้ตนเอง

เป็นตัวละครนั้น เรียกว่าเป็นนักแสดงที่มุ่งอารมณ์ และประเภทสุดท้ายนั้น เรียกว่า นักแสดงผู้มีความสมดุล ที่มีความชำนาญทางด้านเทคนิค ทั้งยังพัฒนาทางอารมณ์ได้อย่างดีควบคู่กันไป ดังนั้นศิลปะการแสดงทางด้านการแสดงออกที่ต้องฝึกฝนจนชำนาญนั้นมี 3 ด้าน ได้แก่ การแสดงออกทางร่างกาย การแสดงออกทางเสียง และการแสดงทางอารมณ์ความรู้สึก [3]

ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตไว้หลายประการเกี่ยวกับการแสดงภาพยนตร์ไทยว่าเหตุใดจึงมีการแสดงออกที่แตกต่างไปจากประเทศอื่น ๆ ในขณะที่ทางแถบตะวันตกนั้นเห็นได้ชัดว่าสไตล์ของการแสดงนั้นมีลักษณะสมจริง ซึ่งการแสดงสไตล์แบบไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นคล้ายคลึงกับทางแถบตะวันตกเมื่อหลายสิบปีที่แล้ว ในลักษณะของละครแนว Soap Opera โดยตัดสินจากการแสดงออกทางร่างกาย การแสดงออกทางเสียง และการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก

จากการสัมภาษณ์นันทาทศนะของผู้ที่เคยเป็นคณะกรรมการตัดสินนักแสดงยอดเยี่ยมได้กล่าวถึงการตัดสินไว้ว่าไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวว่าเรื่องใดเป็นพิเศษ แล้วแต่ใครอยากให้ดาราคณไหนได้รับรางวัล แล้วมาถกเถียงกันว่าเพราะอะไรแต่ในปีที่ตัดสินนั้นดาราคณที่ได้รับรางวัลยังไม่ตรงใจ แต่ก็ไม่ได้อยู่ในเกณฑ์ที่ไม่ดี จะอยู่ในเกณฑ์กลาง ๆ เนื่องด้วยว่ารู้สึกว่าการแสดงที่ได้รับรางวัลนั้นเล่นมากเกินไปเหมือนละครเวที มิใช่การแสดงภาพยนตร์ทั้งที่บทเป็น Realistic ซึ่งบอกได้เลยว่ามี “มาเฟีย” ที่อยากให้มีออกมาเป็นเช่นนี้ เพราะบริษัทที่เป็นผู้ประมวลผลคะแนนก็เป็นผู้ที่ประธานผู้จัดงาน (อาจารย์เรียกนายกฯ) และคณะผู้จัด โดยไม่มีการมาแจกแจงคะแนนให้ดูเมื่อเขียนรายชื่อผู้ที่อยากให้ได้รางวัลไปแล้ว กรรมการผู้ตัดสินรางวัลกลุ่มผู้จัดงานก็เป็นคนเลือก ซึ่งมีหลากหลายหน้าที่แต่ส่วนมากจะเป็นนักวิชาการ (บทสัมภาษณ์ รศ.พทุทธิ ศุภเศรษฐศิริ อดีตกรรมการตัดสินรางวัลภาพยนตร์แห่งชาติสุพรรณหงส์) แต่การสัมภาษณ์นักแสดงกลับมีทัศนะที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือนักแสดงดาวรุ่ง ชิตจันทร์ รุจิพรรณ ได้กล่าวถึงทัศนะผู้ที่ได้รับรางวัลว่า เรื่องของรางวัลต่าง ๆ ที่มีการให้กับนักแสดงนั้นมีความเห็นว่าเป็นเหมาะสมดี และนักแสดงที่ได้ก็มีความสามารถ สมควรได้รับรางวัลอยู่แล้ว

เมื่อกล่าวถึงกรรมการผู้ตัดสินรางวัลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการมอบรางวัล ก็ต้องกล่าวถึงภาพรวมของการประกอบสร้างเป็นรางวัลนอกจากตัวกรรมการตัดสินแล้วนอกเหนือไปจากตัวรางวัลที่เป็น Signifier แล้ว ยังมีบริบทอื่น ๆ อีก อาทิ ตัวนักแสดงที่มาร่วมงานเพื่อต้องการประชาสัมพันธ์ความมีตัวตน นักแสดงที่เข้าชิงรางวัลในรอบสุดท้าย บริษัทที่รวบรวมคะแนน วันและพิธีการมอบ ที่ประกอบไปด้วย การแต่งกาย

ของนักแสดงที่มาร่วมงานที่แต่งตัวสวยงามเพื่อให้ นักข่าวถ่ายรูปเพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ที่ต้องการ กำหนดการในพิธีช่วงต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดโดยฝ่ายผู้จัดงานพิธีตามที่ต้องการ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ที่บอกถึงความหมายในสิ่งที่มองเห็นภาพนอกทั้งสิ้น เนื่องจากความสัมพันธ์ของการศึกษางานชิ้นนี้ในเชิงสัญวิทยาไม่ได้อยู่ที่ตัวของรางวัลที่เป็น Signifier หรือตัวนักแสดงที่ได้รับรางวัลที่เป็นเพียงระบบย่อย หากแต่อยู่ที่การค้นหารูปแบบ การหากระบวนการของรางวัล รวมไปถึงความสัมพันธ์ที่ประกอบขึ้นเป็นรางวัลที่เป็นระบบใหญ่แน่นอน แต่นอกเหนือจากทฤษฎีทางด้านสัญวิทยาที่นำมาจับเป็นหลักแล้ว เรื่องของอำนาจและมายาคติที่ปรากฏในรางวัลดังกล่าวยังคงมีให้พบเห็น

Ebdige(1978) [4] เขียนหนังสือเรื่อง Subculture: The Meaning of Style เห็นว่าลักษณะที่สำคัญที่สุดของวัฒนธรรมย่อย คือเรื่องการให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้าง (ใครเป็นผู้สร้าง) ความหมายของสไตล์ดังกล่าว หนึ่งในตัวอย่างนั้น Hebdige ใช้วิธีแบบสัญวิทยาเชิงสังคมในการวิเคราะห์สไตล์ของกลุ่มวัยรุ่น เพื่อศึกษาให้ความหมาย และกระบวนการสร้าง กล่าวคือเอาสัญลักษณ์เดิมที่มีอยู่ในสังคมเลือกตัดออกมาแล้วนำมาต่อใหม่ให้มีความหมายใหม่ โดยการให้ความหมายใหม่มีลักษณะการทำลายความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ ดังนั้นทฤษฎีสัญวิทยาไม่ได้หมายความว่าถึงแค่เรื่องของการชกชอนหาความหมายที่ลึกซึ้งเพียงอย่างเดียว หากแต่อยู่ที่การค้นหารูปแบบและกระบวนการที่ก่อให้เกิดความหมาย [5]

จากอดีตถึงปัจจุบัน คณะกรรมการตัดสินรางวัลนับเป็นกลุ่มบุคคลหนึ่งที่มีอำนาจอยู่ในมือ จากที่ผ่านมาเกิดปรากฏการณ์ที่นายกสมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติคนเก่า ได้แก่ สมศักดิ์ เตชะรัตนประเสริฐ หรือเสี่ยเจียง ได้ลาออกจากตำแหน่ง เนื่องจากไม่พอใจการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจากการจัดงานบางกอกฟิล์มเฟสตีวัลที่ไม่ผ่านมาทางสมาพันธ์ภาพยนตร์ไทยไปดำเนินการเอง และทำเรื่องเชิญไปทางค่ายหนังเองโดยให้บริษัทต่างชาติเข้ามาจัดแทนโดยอ้างว่าสมาพันธ์ไม่พร้อม ทำให้สมาชิกของสมาพันธ์เกิดความไม่พอใจยื่นใบลาออกจากสมาพันธ์ถึง 6 บริษัท ได้แก่ จีเอ็มเอ็ม ไทหับ, ไฟว์สตาร์, อาร์.เอส.ฯ บ็อกซ์ออฟฟิศ และออนป้า ทำให้สมศักดิ์ เตชะรัตนประเสริฐ ลาออกเพื่อแสดงความรับผิดชอบที่ทำให้สมาพันธ์ต้องแตกแยก และต่อมาจนถึงปัจจุบันได้มีนายกสมาพันธ์ฯ คนใหม่เข้ามาดำรงตำแหน่งแทน ได้แก่ จาตุกัลจากฤกษ์ ประธานกรรมการบริหารบริษัทกันตนา

นอกเหนือไปจากสิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบสร้างขึ้นมาเป็นรางวัลดังกล่าว ทั้งตัวรางวัล คณะกรรมการผู้ตัดสิน นักแสดงภาพที่เกิดขึ้นในวันประกาศผลแล้ว ยังมีเรื่องของการเปลี่ยนผ่านของนักแสดงอีกเรื่องที่เป็นที่น่าสนใจ โดยเมื่อก่อนที่นักแสดงจะได้รับรางวัล เมื่อได้รับรางวัล และชีวิตหลังการได้รางวัลที่นักแสดงผู้นั้น อาจมีชีวิต การทำงาน ความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนไปได้ค่าตัวมากขึ้น ผู้จัดในหลายค่ายต่างต้องการตัวมาร่วมงานเป็นที่จับจ้องของสื่อมวลชน ชีวิตความเป็นส่วนตัวหายไปคนทั่วไปคิดว่าประสบความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นเรื่องของโครงสร้างรางวัล ที่ถูกประกอบสร้างมาได้อย่างไร ใครเป็นผู้ให้ความหมาย กำกับความหมาย และให้ความหมายอย่างไร รวมไปถึงตัวรางวัลที่นักแสดงรับว่าแท้จริงแล้วรางวัลเป็นเครื่องแสดงความสำเร็จของนักแสดงหรือเป็นเครื่องหมายของทุนนิยม ภาพมายาที่ซ่อนมายา รวมไปถึงเรื่องของอำนาจที่แท้จริงในกระบวนการอันจะได้มาซึ่งรางวัล จะนำไปสู่กระบวนการในการทำความเข้าใจในการเป็นรางวัล และโยงไปถึงการเข้าใจในการประกอบสร้างเป็นสังคมไทยในโลกแห่งมายาคติอย่างไรก็ตามการให้รางวัลนักแสดงได้สะท้อนภาพของความเป็นคนไทย ความนิยมชมชอบแบบไทย สุนทรียะแบบไทย การแสดงออกแบบไทย และความเป็นไทยไว้อย่างครบถ้วนเชื่อว่ารางวัลที่ทุกฝ่ายได้รับ โดยเฉพาะรางวัลนักแสดงนำที่มีคุณภาพและมีการแสดงที่เป็นแบบอย่างที่ดีต้องให้เยาวชนและกลุ่มคนในสังคม จะคงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] คีตาเรคคอร์ด. (2535). *การประกวดภาพยนตร์แห่งชาติ*. กรุงเทพฯ : พอให้มา.
- [2] สดใส พันธุ์โกมล. (2542). *ศิลปะของการแสดง (ละครสมัยใหม่)*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [3] มัทนี รัตนิน. (2549). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะการกำกับการแสดงละครเวที*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- [4] Hebdige, Dick. (1978). *Subculture : the Meaning of Style*. New York : Methuen & Co.,Ltd.
- [5] ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). *สัญญาวิทยา, โครงสร้างนิยม, หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- [6] สุทธาสินี พุทธินันท์, นักแสดง. สัมภาษณ์วันที่ 8 เมษายน 2554
- [7] ศิริลักษณ์ ผ่องโชค, นักแสดง. สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2554
- [8] พรชิตา ณ สงขลา, นักแสดง. สัมภาษณ์วันที่ 25 มกราคม 2553
- [9] อธิชา พงศิริพัฒน์, นักแสดง. สัมภาษณ์วันที่ 3 ตุลาคม 2554
- [10] ไทยทีวีดี. (2551). *ข่าวภาพยนตร์*. สืบค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2551 จาก <http://forum.thaidvd.net>